

Nüşabə Babayeva-Vəkilova: 60-cı illər bütün SSRİ məkanında olduğu kimi, bizdə də intibah dövrü hesab edilə bilər. Mədəniyyətin bütün sahələrində modern estetikə özünü göstərirdi. Musiqidə Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Vaqif Mustafazadə, Arif Məlikov, Niyazi, rəssamlıqda Toğrul Nərimanbəyov, Tahir Salahov, Mikayıl Abdullayev, Səttar Bəhlulzadə faktı vardı ki, bizi dünyaya tanıdırdı. Ədəbiyyatda da belə misallar var. Vaqif Səmədoğlu həmin dövr haqqında özünün "Mənim 60-cı illərim" adlı məqaləsində ətraflı yazmışdı. "Mən əlimə ilk dəfə şair kimi qələm alanda ana dilində artıq "Şair, nə tez qocaldın, sən", "Mən tələsmirəm", "Qızıl gül olmayaydı..." kimi misraların musiqisi səslənirdi, "Nöqtə, nöqtə və nöqtə..." yazılmışdı və bu nöqtələrdən də yeni poeziya başlanırdı. "Xəzər suyu

nən sosialist sistemi və ideologiyası geniş kütlələrin narazılığına səbəb olmuşdu ki, bu da sistemin dağılmasına aparırdı. Əslində, dalğavari bir şəkildə bu meyl bütün sovetlər ölkəsini bürüməyə başladı və təbiidir ki, Azərbaycanda da özünü göstərdi. Rusiyada Soljenitsin, Saxarov, Rastrapoviç kimi görkəmli elm və sənət adamların Azərbaycanı da Qara Qarayev, Niyazi, Arif Məlikov, Mikayıl Abdullayev kimi şəxsiyyətlər tədricən "sosialist realizmi" adı altında uydurulmuş bir ədəbi-bədii metodun estetik prinsiplərindən uzaqlaşmaq, dünya sənətində baş verən sosial-mədəni proseslərlə inteqrə olma meyillərini müdafiə etmək mövqeyini seçməli olurdular. Məsələn, görkəmli bəstəkarımız Qara Qarayevin yaradıcılığına nəzər salsaq, bu sözlədiklərimizi aydın bir şəkildə görmək

min yarandı həmin illərdə... Doğrudan da elə idi. "70-cilər", "80-cilər" və hətta bugünkü ədəbi-estetik dəyərlərimiz də həmin nəslin formalaşdırdığı modern düşüncə yeniliyindən bəhrələndi. Sənətin məzmunu, forması dəyişdi və estetik çoxyönlülüyü zövqləri də yenilədi... Bir maraqlı yaradıcılıq faktı da onunla bağlı idi ki, incəsənətin, mədəniyyətin sahələri və bu sahələrlə məşğul olan insanlar bir sənət dairəsində deyil, müxtəlif kateqoriyalı yaradıcılıq (musiqi, poeziya, rəsm, dramaturgiya, publisistika və s.) qabiliyyətlərinin sintezini yaratdı. Vaqif Səmədoğlu da həm musiqiçi, həm də ədəbiyyatçı - daha doğrusu, ədəbiyyat adamı idi. Amma musiqiçi kimi istedadını da şair-dramaturq fəaliyyətinə qurban verdi. Uddu, ya uduzdu, demək çətinidir. Hər halda bu seçimdən poeziyamız uddu...

bəb olmuşdur. Bu baxımdan İsmail Şıxılı, Bəxtiyar Vahabzadə, Xəlil Rza Ulutürk, Sabir Əhmədov, Yusif Səmədoğlu. Vaqif Səmədoğlu kimi şair və yazıçılarımızın adlarını xatırlatmaq istərdim. Heç şübhəsiz, yuxarıda qeyd etdiyimiz kütləvi xalq hərəkatı və milli şüurun formalaşmasında, müstəqillik ideyalarının xalq arasında daha böyük miqyasda yer almasında bu şəxsiyyətlərin rolu xüsusilə böyük olmuşdur. Ümumiyyətlə, burada klassik sənətkarlarımızın da daima azadlığa, müstəqilliyə səslənən əsərlərinin də rolunu unutmamalıyıq. Zənnimizcə, keçən əsrin 60-cı illərindən başlayan ədəbi-bədii prosesin hazırlanmasında keçmişin realist ənənələrinin rolunu da heç cürə unutmamalı, əslində bu mütərəqqi prosesi keçmişin mütərəqqi ənənələrindən, bədii-estetik prinsiplərindən ayırmamalıyıq. 60-cı illərin ədəbi-bədii hadisələrini hər nə qədər cəmiyyətin yeniləşdirilməsi, demokratik prinsiplərin həyata keçirilməsi yolunda mühüm addımlar hesab etsək də, (hətta bəziləri tərəfindən tez-tələsik bu prosesi az qala ədəbiyyatımızda məhz ancaq o dövrə aid olan, yeni 60-cı illərdən başlayan intibah dövrü kimi qələmə alınır) əslində isə bu dövrün mədəniyyət və elm, sənət sahəsində keçmişin izi görünməkdədir... ədəbi klassik ənənələrimizin prinsipləri və bu ənənələrdən yaradıcılıqla yararlanma xüsusiyyətlərini görə bilirik.

İradə Musayeva: Maraqlıdır ki, Vaqif Səmədoğlu da sözügedən məqaləsində 60-cı illərin modernist yaradıcılıq tendensiyasını bir çox hallarda klassik ədəbiyyat intibahı ilə bağlayırdı. Məsələn, deyirdi ki, 60-cı illər özünü kütləvi şəkildə Cəlil Məmmədquluzadə, Mirzə Ələkbər Sabirin davamçıları elan etdilər...

Babək Qurbanov: Tanınmış yazarımız Anarın bir sıra əsərləri (kino sənətində önəmli yeri olan "Dədə Qorqud", Üzeyir Hacıbəyli, Hüseyn Cavid və s. mövzularla bağlı əsərləri) söylədiklərimizə nümunə ola bilər. 60-cı illər sənətimizin canlanması, Yeni təfəkkür tərzinin formalaşmasında, mədəniyyətimizin xarici ölkələrdə belə tanınmasında Emin Sabitoğlu, Oqtay Kazımov, "Qaya" vokal-instrumental ansamblının və s. xüsusi rolu olmuşdur. Anarın demək olar ki ilk dəfə olaraq o dövrün ideoloji və demir pərdə çərçivələrindən uzaqlaşma bilən, sənətdə plüralizm meylini (müxtəlif dünyagörüşlü və yaradıcılıq üslublarını ifadə edə bilən sənət adamlarına səhifələrini açma bilən) həyata keçirə bilən "Qobustan" dərgisini də yada salmaq lazımdır. Burada müasir Azərbaycan sənətində baş verən yeni-yeni bədii hadisələr, eyni zamanda dünya mədəniyyətindəki bədii proseslərlə əlaqədar maraqlı yazılar dərc olunur, bir çox modernist cərəyanlar haqqında maraqlı məlumatlar verilir. Təbii ki, bu mütərəqqi və maarifçilik meyilləri, elə zənnimizcə "Qobustan" kimi azad fikirlilik və demokratik prinsipləri müdafiə edən mətbuat orqanlarına da hakim ideologiyaya tərəfdarları tərəfindən qadağalar və təqiblər tətbiq olunmaqda idi.

Davamı səhifə 13-də

Səməd Vurğunun ev muzeyində "60-cılar" mövzusunda söhbət...

Professor, Xalq şairi Osman Sarıvəllinin oğlu Babək Qurbanov, muzeyin direktoru Nüşabə Babayeva-Vəkilova və ədəbi tənqidçi İradə Musayevanın fikir mübadiləsi

Nüşabə Babayeva-Vəkilova

duzlu, adi dənizdir" misrası ritorikaya müharibə elan edirdi, yeni nəsil "parka gedən tramvayla" 60-cı illərə gedirdi. Yeni mənimçün 60-cı illərin əsas qiyməti kimlərinə o dövrdə yaratdığı romanlar, povestlər, şeirlər, simfoniyalar, rəsm əsərləri deyil, bunlar öz yerində, mənimçün o dövr əsas mahiyyətlə **Yeni Zövq** yaranan bir zəmin kimi dəyərlidir. Və bu fenomen yalnız Azərbaycanda və o zamanlı SSRİ-də yox, bütün dünyada baş verdi. 60-cı illər keçmiş, bu günə və gələcəyə yeni rakursdan baxış nöqtəsi idi"... 90-cı illərdə isə sərhəd qapıları daha geniş açıldı, amma analiz etmək çətinidir ki, dünyaya inteqrasiyamız uğurlu oldu ya yox...

Babək Qurbanov: Həqiqətən də, keçən əsrin 60-cı illəri, ümumiyyətlə, əski sovetlər ölkəsində və respublikamızda bir sosial canlanma, hərəkətlilik və mövcud sistemə qarşı müəyyən bir əks-fəaliyyət mövqeyi özünü göstərməyə başlamışdır. Uzun müddət rus şovinizmi və milli münasibətlərdə yanlış bir siyasətə təməllə

Babək Qurbanov

mümkün olardı. Bəstəkarın "Üçüncü simfoniya"sı və "Skripka Konserti"ndə Qərb musiqisində istifadə olunan dodekafon sisteminin prinsiplərindən istifadə olunmuşdur. O dövrlərdə bu qəbildən olan modernist cərəyanlar və təzahürlər "sosialist realizmi" prinsiplərindən uzaq sayılır və onlara meyl göstərən sənətkarlar hətta cəzalandırılırdı. Bütün bu qadağalara və təqiblərə baxmayaraq, Qara Qarayev Qərb dünyasında geniş intişar tapmış bu qəbildən olan modernist, mücərrəd cərəyanlarda belə mütərəqqi və realist sənət üçün yararlı ola biləcək prinsiplərin də mövcud olmasını sübut etməyə çalışır və yuxarıda qeyd etdiyimiz bu kimi əsərlərdə bir daha onlardan yaradıcılıqla istifadə edə bildi. Hətta

İradə Musayeva: Mən həmin dövr ilə bağlı Vaqif Səmədoğlunun fikrinə qayıtmaq istəyirəm. Nüşabə xanımın şairdən gətirdiyi sitatında maraqlı məqam var. Deyir ki, həmin dövr mənim üçün ona görə dəyərlidir ki, özündən sonrakı mərhələ üçün fundamental bir zə-

İradə Musayeva

Nüşabə Babayeva-Vəkilova: Vaqif müəllim də yazırdı ki, əhali və ərazi baxımından çox da böyük olmayan Azərbaycan 60-cı illərdə intibahın dünyada baş verən bədii hadisələrinin əksəriyyətindən gen düşmədi, bir çox sahələrdə öz sözünü dedi. Bir çox özündən böyük ölkələri geridə qoydu. Hətta Avropa və Amerika qitələrində yerləşən dövlətləri belə. O zaman SSRİ-də ad-san qazanmış sənətkarlar arasında, forma və üslub baxımından ən çağdaş, modernist bəstəkar və şair bizim torpağın oğulları idi...

İradə Musayeva: Sonrakı hadisələrdə, müstəqillik arzusunun mübarizə əzminə çevrilməsi prosesində də o azad düşüncənin rolu olub...

Babək Qurbanov: Bir şeyi də xatırlatmaq istərdim, belə ki, bir müddət xalq kütlələrinin geniş miqyaslı narazılığını ifadə edən etiraz aksiyaları, yürüşləri, heç şübhəsiz, ziyalılarımızın bir çoxlarının da bu hadisələrdə iştirak etmələrinə, xalqın istək-arzularını əsərlərində ifadə etmələrinə sə-

